

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Received: 16.09.2022

Kabul / Accepted: 01.02.2023

Araştırma Makalesi / Research Article

DOI: 10.55666/folklor.1176208

**UYGULAMALI HALK BİLİMİ VEYA GELENEĞİN
POPÜLERLEŞTİRİLMESİ: AYNA MÜZİK GRUBU ÖRNEĞİ**

Erkan ASLAN*

Öz

Modernizmle birlikte insana duyulan ilginin artması, sosyal bilimlerin bilim alanları içerisinde yükselmesine ve toplum üzerine araştırma yapan birçok disiplinin ortaya çıkmasına olanak tanımıştır. Sosyal bilimler içerisinde, insan ve toplum üzerine araştırma yapan disiplinlerden biri olan halk bilimi, “yok olan kültürü” koruma misyonuyla ortaya çıkmış ve ilk dönem çalışmalarında kültürü derleme yaparak korumaya çalışmıştır. Fakat halk biliminin ilerleyen dönem çalışmaları göstermiştir ki, kültür derlenerek değil yaşatılarak korunabilmektedir. Bu durum halk bilimi çalışmalarında, kültürün korunması açısından yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bahsedilen yaklaşımlardan biri ilk çıkışını İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yapan uygulamalı halk bilimi yaklaşımıdır. Halk bilimine dair verilerin sosyal yaşamda aktif bir şekilde kullanılmasını amaçlayan uygulamalı halk bilimi yaklaşımı, yüklediği misyon ile kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir noktada durmaktadır. Aynı zamanda bu yaklaşımın, halk bilimini toplumsal bir fayda sağlayacak şekilde güncellemeyi amaç edindiğini de söyleyebiliriz. Dolayısıyla uygulamalı halk bilimi çalışmalarını müzik, sinema, hediyeleşme eşya sektörü, görsel sanatlar vb. birçok farklı alan üzerinden okumak mümkündür. Uygulamalı halk bilimi yaklaşımları bilinçli bir şekilde gerçekleştirilebileceği gibi, bilinçsizce de ortaya çıkabilir. Bu açıdan bakıldığında çağdaş sanatçıların da kimi zaman uygulamalı halk bilimi çalışmalarına örnek oluşturabilecek eserler ürettiği görülmektedir. Çağdaş sanatçıların ürettiği bu eserler hem kendi sanat güçlerine hem de geleneğin popülerleşmesine katkı sağlamaktadır. Bu cümleden yola çıkarak sanatçı, eser ve uygulamalı halk bilimi yaklaşımı arasında, popülerite açısından, karşılıklı bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Uygulamalı halk bilimi yaklaşımları ışığında geleneğin popülerleştirilmesini müzik sektörü üzerinden ele alan bu çalışmada, Ayna müzik grubu örnek olarak seçilmiştir. Çalışmada; Ayna Grubu’na ait toplam 9 albüm ve bu albümlerde yer alan 126 şarkı ile klipler incelenerek yaptığı yorumlarda gelenekten ne şekilde yararlandığı, bunun sonucunda geleneğin popülerleştirilmesinde nasıl bir rol oynadığı ve bütün bu sürecin uygulamalı halk bilimi çalışmaları ile bağlantısı yorumlanmaktadır. Ayna Grubu eserlerinde kimi zaman folklorik bir öğeyi (türkü), elektrogitar gibi popüler müzik aletleri ile yorumlarken kimi zaman ise bir türkünün müziğinden esinlenerek orijinal bir şarkı üretmektedir. Yine Ayna Grubu kimi şarkılarında bir âşığın sözlerine kendi sözlerini de ekleyerek yeni bir şarkı oluştururken kimi şarkıların da ise Ezo Gelin gibi bir halk hikâyesine atıfla orijinal şarkılar üretebilmektedir. Ayrıca incelenen şarkıların birçoğunda geleneksel hikâye ve kahramanlara da atıf yapıldığı görülmektedir. Ayna Grubu’nun birçok çalışmasında folklorik bir altyapıyı kullanması sanat başarısının artmasını sağlarken bu durum aynı zamanda folklorik öğelerin de popülerleşmesine olanak tanımaktadır. Benzer şekilde Ayna ve müzik sektörü üzerinden yapılan bu yorumları, birçok farklı sanat dalı için de yapmak mümkündür. Uygulamalı halk bilimi çalışmalarının, geleneğin güncellenerek yaşatılmasında ve genç kuşaklara aktarılmasındaki önemi makalede sıklıkla vurgulanan bir başka konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ayna müzik grubu, geleneğin popülerleştirilmesi, kültür aktarımı, müzik ve kültür, popüler kültür, uygulamalı halk bilimi.

* Dr. Öğr. Üyesi. Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. Kars/Türkiye. e.aslan36@hotmail.com ORCID ID: 0000-0002-5519-8486

APPLIED FOLKLORE OR POPULARIZATION OF THE TRADITION: THE EXAMPLE OF AYNA MUSIC GROUP

Abstract

The increased interest in human along with modernism has allowed the rise of social sciences within the fields of science and the emergence of many disciplines that conduct research on society. Folklore, one of the disciplines that conducts research on people and society within the social sciences, emerged with the mission of protecting the “disappearing culture” and tried to protect the culture by compiling it in its early studies. However, later studies of folklore have shown that culture can be preserved not by compiling, but by keeping it alive. This situation has allowed the emergence of new approaches in terms of the preservation of culture in folklore studies. This situation has allowed the emergence of new approaches in terms of the preservation of culture in folklore studies. One of the approaches mentioned is the applied folklore approach, which made its debut after the Second World War. The applied folklore approach, which aims at the active use of data on folk science in social life, stands at an important point in transferring culture to future generations with the mission it is loaded with. At the same time, we can say that this approach aims to update folklore in a way that provides a social benefit. Therefore, it is possible to study applied folklore studies through many different fields such as music, cinema, souvenir sector, visual arts. Applied folklore approaches can be realized consciously, as well as arise unconsciously. From this point of view, it can be seen that contemporary artists also sometimes produce works that can serve as examples of applied folklore studies. These works produced by contemporary artists contribute to the popularization of both their own artistic powers and of tradition. Proceeding from this sentence, it can be said that there is a mutual relationship between the artist, the work and the applied folklore approach, in terms of popularity. In this study, which considers the popularization of the tradition in the light of applied folklore approaches through the music sector, the Ayna music group was chosen as an example. In the study; A total of 9 albums belonging to Ayna Group and 126 songs and clips in these albums are examined and how he benefited from the tradition in his comments, how it plays a role in popularizing the tradition as a result, and the connection of this whole process with applied folklore studies. While Ayna Group sometimes interprets a folkloric element (folk song) with popular musical instruments such as an electric guitar in its works, and sometimes produces an original song inspired by the music of a folk song. Again, Ayna Group creates a new song by adding its own words to the lyrics of a minstrel in some of its songs, while in some songs it can produce original songs with reference to a folk story such as Ezo Gelin. In addition, it is seen that many of the songs examined also refer to traditional stories and heroes. The fact that the Ayna Group uses a folkloric infrastructure in many of its works increases the success of art, while at the same time allowing the popularization of folkloric elements. Similarly, it is possible to make these comments made through the Ayna and the music sector for many different branches of art. The importance of applied folklore studies in updating the tradition and transferring it to the younger generations is another topic that is often emphasized in the article.

Keywords: Ayna music group, popularization of tradition, cultural transmission, music and culture, popular culture, applied folklore.

Giriş

Sosyal bilimlerin bilim olup olmadığı ile ilgili öne sürülen fikirler, öteden beri varlığını sürdüren popüler bir tartışma konusudur. Sosyal bilimlerin bilim olmadığı üzerinden yapılan yorumlar, temelde bu bilimlerin insan ve toplum üzerinde gözle görülür bir fayda sağlamadığı argümanından yola çıkmaktadır. Fakat kimi bilim alanlarının insan üzerindeki etkisi kısa sürede ve bariz bir şekilde görünürken kimi bilim alanlarının katkıları ise zamanla ortaya çıkmaktadır. Gulbenkian Komisyonu'nun da belirttiği gibi modern dünyaya ait bir girişim olan sosyal bilimlerin (2014: 12) bilim alanları içerisindeki konumunun yükselmesi, günümüz dünyasında değişen yaşam biçimi ve insana olan ilginin artması ile yakından ilişkilidir. 19. yüzyılda ortaya çıktığı kabul edilen folklor disiplini de, günümüzde insan ve toplumsal yaşam üzerine araştırma yapan bilimsel alanların başında gelmektedir. Folklor araştırmalarının ilk dönemi, kaybolmaya yüz tuttuğu düşünülen halka ait kültürel öğelerin derlenmesine yoğunlaşmışken bir disiplin olarak gelişimi; bu bilim dalının dinamik yapıda olduğunu ve folklorik öğelerin yok olamadığını, değişen zaman şartlarına uygun olarak bir güncelleme geçirdiğini ortaya koymuştur. Durum böyle olunca derlenerek arşivlenen ya da basılı materyal hâline getirilen malzemenin yalnızca akademik çevreler tarafından dikkate alınması, bu ürünlerden pratikte yararlanılamaması uygulamalı halk bilimi gibi yaklaşımların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Uygulamalı halk bilimi (applied folklore), kuramlardan sıkılmışlığın kuramı olarak ilk çıkışını İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya'da yapmış ve Avrupa'nın diğer bölgelerine buradan yayılarak halk bilimi çalışmalarının toplumsal sorunlar karşısındaki suskunluğunun doğurduğu açmazlarla biçimlenerek kuramsal bir çerçeve kazanmıştır (Oğuz, 2013: 42). Uygulamalı halk bilimi çalışmalarındaki temel amacın halk bilimi disiplinine ait verilerin; karşılaşılan sosyal, ekonomik ve teknolojik problemlerin çözümünde kullanılması olduğu söylenebilir (Byington 1989: 78, aktaran Çobanoğlu, 2012: 342). Uygulamalı halk bilimine benzer bir noktadan bakan Jessica M. Payne de, uygulamalı halk bilimcilerin sosyal değişimler ile ortaya çıkan sorunlara pozitif bir müdahale oluşturmak için folkloru bir kaynak olarak kullandıklarını belirtmektedir (1998: 255).

Bu noktada uygulamalı halk bilimi çalışmalarının yukarıda bahsedilen sosyal bilimlerin “faydasızlığından” kaynaklı olarak bilim olmadığı ile ilgili yapılan eleştirilere bir savunma mekanizması şeklinde halk bilimi çalışmaları içerisinde ortaya çıktığı söylenebilir. Nitekim uygulamalı halk bilimi çalışmalarıyla unutulmaya yüz tutmuş gelenekler veya raflarda basılı materyal şeklinde kalmış folklorik unsurlar, yeni bağlamlarda ve yeni kanallar / aktarıcılar vasıtasıyla yeniden popülerlik kazanabilmektedir. Bu yeni bağlamlar özellikle bireysel yaratıcılığın aktif kullanıldığı dijital mecralardır. Fakat bu mecralar aracılığıyla yapılan kültürel aktarımın, bağlamından koparılmış sahte bir folklor (faklore) olup olmadığı folklor araştırmaları içerisinde sık tartışılan bir konudur. Erkan Aslan'ın ifadesiyle gelenek temelli çağdaş uygulamaları, sahte bir folklorun ziyade dönüşmüş bir folklor örneği olarak uygulamalı halk bilimi çalışmaları kapsamında değerlendirmek gerekmektedir (2020: 83). Zira böyle bir yaklaşım folklorun dinamik yapısıyla da uyumlu olacaktır. Uygulamalı halk bilimi çalışmaları içerisinde önemli bir konumda olan bireysel yaratıcılık, folklorik öğelerin dönüşümünü ve çağa uygun hâle gelmesini sağlarken folklorun dinamik yapısına da atıfta bulunmaktadır. Folklor ürünlerinin yapısı incelendiğinde aslında her folklorik ürünün bir yaratıcısının olduğu ve bu ürünlerin çoğunlukla bireysel yaratıcılık sonucu meydana geldiği görülecektir. Burada anonimlik, ortak bir yaratıcıdan ziyade, yaratıcı kimliğinin belirsizliğini ifade etmektedir ki bu da folklorik ürünlerin gerçekliği-sahteliği üzerine yapılan tartışmaları geçersiz kılmaktadır. Bugün pop-rock sanatçılarının elektrogitarlarla yaptığı şarkıların, kültür aktarımı üzerindeki etkisini, geleneğin dönüşümü olarak değil de gelenek yozlaşması şeklinde yorumlamak, Âşık Murat Çobanoğlu, Âşık Veysel Şatıroğlu ve Âşık Sümmâni gibi geleneğinin önde gelen temsilcilerini de aynı “yozlaşma” perspektifinden değerlendirmeyi gerektirmektedir. Zira adı geçen âşıkların hiçbirisi, geleneğin 1000 yıl önceki şeklinde yer alan “ozan” tipiyle birebir örtüşmemekte, zamanın gereklerine göre dönüşüm geçirmiş bir geleneği temsil etmektedir. Bu açıdan bakıldığında folklorik ürünlerinin icrasında önemli olan, saz, gitar, kaval gibi “araçlar” değil, bu “araçlar” vasıtasıyla yapılan kültür aktarımıdır. Zira kültürün hiç değişmeden aktarılması gerektiğini savunmak, aslında kültürel öğelerin “yaşam bulmasını” kısıtlamak anlamına gelmektedir. Kültürel öğelerin yaşam bulması esasen güncellenmelerine bağlıdır. Kubilay Aktulum'un

ifadesiyle en etkili güncellenme yolu, kültürel öğelerin başka dönemlerde, başka yapıtlarda yeniden kullanıma sokularak söylemlerarası / metinlerarası bir sürece dâhil edilmeleridir (2013: 9). Metin Ekici ise güncellemeyi, herhangi bir yaratmanın zamana, mekâna ve sosyo-ekonomik yapılara uygun hâle getirilmesi şeklinde tanımlamaktadır (2008: 36).

Bütün bu düşüncelerden yola çıkarak bu çalışmada Türk müzik grubu olan Ayna'nın,¹ kültürel öğeleri ne şekilde güncellediği, dönüştürdüğü ve ortaya çıkan bu yeni yaratımlarla nasıl bir aktarım yaptığı, böylece kültürel öğelerin popülerleştirilmesinde çağdaş müzisyenlerin nasıl bir misyon yüklendiği, uygulamalı halk bilimi çalışmaları bağlamında çözümlenecektir. Çalışmada Ayna Grubu'nun yaptığı şarkılar, uyarladıkları türküler ve çektikleri video klipler inceleme konusu yapılacaktır.² Çalışmada incelemeye tabi tutulan son albüm 2011 yılında piyasaya sürülmüş olsa da, bu tarihten sonra da grup tarafından kimi projeler kapsamında müzikler üretildiği görülmektedir. Günümüzde Ayna ilk çıktığı dönemlerdeki kadar popüler olmasa da, hâlen daha konserlerinde büyük kitlelere hitap etmesi ve video paylaşım sitelerindeki izlenme sayıları grubun popülaritesini görece koruduğunu göstermektedir. Çalışmaya örneklem olarak Ayna'nın seçilme nedeni ise, ürettiği eserlerde folklorun birçok yönünü kaynak olarak kullanmasından ileri gelmektedir.

Uygulamalı Halk Bilimi ve Ayna Müzik Grubu

Ayna Grubu'nun “Gittiğin Yağmurla Gel, 1996” adlı ilk albümünde yer alan Ceylan isimli şarkı, Kafkasya halklarının ortak müziği olan “Şeyh Şamil” veya “Lezginka” adlı halk oyununun müziğidir. Bu müziğe sözler, Ayna tarafından yazılmıştır. Yani Ceylan isimli şarkı, anonim bir halk müziğine söz yazılarak oluşturulmuş ve yeni bir yorumlama ile dinleyici karşısına çıkarılmıştır. Klipte, Kafkas halk oyunundan da çeşitli karelere yer verilerek hem müziğin hem de Kafkas halk oyunlarının yerelden ulusala taşınması sağlanmıştır. Bununla birlikte, klip içerisinde sahnenin ön kısmında geleneksel kıyafetleri ile Kafkas halk oyunu ekibine yer verilirken arka planda ise modern müzik aletleri ile Ayna elemanlarına yer verilmektedir. Bu durum, Ayna'nın gelenek ile modernite arasında bir bağ kurmaya çalıştığı şeklinde yorumlanabilir. (bk. Şekil 1).

Şekil 1. (URL 2)

Ayna Grubu, Ceylan ismini verdiği Kafkas halk müziğini, elektrogitar gibi çağdaş müzik aletleri ile yorumlamakla kalmayıp adı geçen şarkının iki tane de remiksini³³ yapmıştır. Bu remikslerden biri 2012 yılının ocak ayında, NBA'da oynanan ve milyonlarca kişinin izlediği Clippers-Bucks maçının devre arasında ponpon kızların dansı esnasında çalınmıştır. (URL 3). Şarkının ABD'de oldukça popüler bir spor müsabakasında çalınması, medyayı da işin içine katarak söylemek gerekirse, milyonlarca kişiye ulaşması anlamına gelmektedir. İlk şarkısından itibaren uygulamalı halk bilimi çalışmalarına örnek olabilecek bir

müzik yapan Ayna Grubu, yerel bir folklorik müziğin popülerleşmesinde bir müzik grubunun ne kadar önemli noktada durduğunu da göstermiştir. Ayrıca Ceylan isimli bu şarkının yaratım ve yayımlama noktasında, uygulamalı folklorun “yeniden yaratım” ve “yereli ulusala, ulusalı ise uluslararasına taşınması” gibi özelliklerini görmek mümkündür.

Ayna Grubu'nun ilk albümünde yer alan ve uygulamalı halk bilimi çalışmaları kapsamında değerlendirilebilecek diğer şarkısı, “Ölünce Sevemezsem Seni” adını taşımaktadır. Şarkının sözleri şu şekildedir:

Toprağından dönsün yüzüm,
Ölünce sevemezsem seni.
Kan ağlasın iki gözüm,
Ölünce sevemezsem seni.

Hak rahmetin görmeyim,
Gonca gülün dermeyim,
Muradıma ermeyim,
Ölünce sevemezsen seni.

Ben bu yerde ölsem de,
Ay yüzüm yine elde.
Muhtaç olayım namerde,
Ölünce sevemezsem seni.

*Yaşamak yıldızlarda,
Seninle olmak istiyorum.
Sevişmek hüner değil,
Seninle ölmek istiyorum.*

Yukarıda sözleri verilen şarkının ilk üç kıtası Karacaoğlan'a aittir (Sakaoğlu, 2012: 454). Vurgulu (italik) yazılan kısmı ise Ayna Grubu tarafından eklenmiştir.⁴ Karacaoğlan'a ait olan bu esere klip de çekilmiştir. Böylece eser gerek müzik kanallarında, gerek radyolarda, gerek kaset ve cd şeklinde teyp ve müzik çalarlarda, gerek sosyal paylaşım sitelerinde, gerekse video paylaşım sitelerinde çalınarak milyonlarca kişiye ulaşmıştır. Aşıklık geleneği içerisinde yer alan bir türkü, Ayna Grubu'nun yeni yorumlaması ile popüler bir hâle gelmiş ve milyonlarca kişiye aktarılmış ve aktarılmaya da devam etmektedir. Bu şarkıda uygulamalı halk bilimi açısından örnek oluşturacak temel olgu şudur ki Ayna Grubu, Karacaoğlan'a ait “Ölünce Sevemezsem Seni” adlı şiiri, birebir kullanmak yerine bahsi geçen esere nakarat yazmış ve böylece geçmiş ile günümüz arasındaki anlamsal bağı kurmuştur. Böylelikle şarkı, âdeta Karacaoğlan ile Ayna Grubu'nun ortak çalışması ile ortaya çıkmıştır. Şarkıya çekilen klipte ise olaylar günümüz dünyasında geçmektedir. Bu durum, şarkının günümüz insanının algısına göre oluşturulduğunu göstermektedir. Bahsi geçen şarkının sözlerinin bir kısmının Ayna tarafından yazılması, uygulamalı halk bilimi çalışmaları kapsamında “bireysel yaratıcılıkla”, şarkının elektrogitar gibi müzik âletleri ile icra edilmesi “değişim / dönüşümle” ve icra ortamlarının televizyon, sosyal paylaşım platformları vb. olması ise “farklı bağlamlarla” ilişkilendirilmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca şarkının teknolojik platformlarda icra edilmesi Walter Ong'un bahsettiği ikinci sözlü kültür kavramıyla da örtüşmektedir.⁵ Böylece birinci sözlü kültür çağında üretilen bir folklorik ögenin, uygulamalı halk bilimi yaklaşımlarıyla ikinci sözlü kültür çağında temsil edilebilir olduğunu söylemek mümkündür.

Ayna Grubu'nun ikinci albümü “Dön Bak Aynaya” adını taşımaktadır ve 1998 yılında piyasaya sürülmüştür. Bu albümde yer alan Kızıroğlu Mustafa Bey adlı eser, aşıklık geleneği içerisinde icra edilen bir türküdür. Anlatıya göre bu türkü Kızıroğlu Mustafa Bey ile Köroğlu arasındaki mücadeleden kaynaklı olarak Köroğlu tarafından Kızıroğlu Mustafa Bey'i övmek için söylenmiştir. Zaten türkünün mahlas kısmında da Köroğlu adı geçmektedir. Âşık Murat Çobanoğlu tarafından icra edilen bu türkü⁶, oldukça sınırlı sayıda

kişiyi hitap ederken Ayna Grubu'nun yorumlaması ile milyonlarca kişiye ulaşmıştır. Bugün, bu türkünün Türkiye'de hemen herkes tarafından bilinmesinin altyapısında Ayna Grubu tarafından yapılan elektro yorum yatmaktadır. Ayna Grubu'nun elektro gitarlarla yaptığı bu yorum, uygulamalı halk bilimi çalışmaları kapsamında “dönüşüm mü yoksa dejenere mi” tartışmalarına da örnek sunmaktadır. Türkünün farklı araçlarla farklı icra ortamlarındaki mevcudiyeti geleneğin yozlaşması olarak değerlendirilmeye müsait görünse de, bir folklorik ürünün popülerleştirilerek yaşatılması için böyle bir uygulamasının olması gereklilik arz etmektedir. Bu durum Benjamin A. Botkin'in bahsettiği, “Eğer folklor yeni şişelerde eski şarapsa, aynı zamana eski şişelerde de yeni şaraptır.” (Botkin, 1944: xxii) mecazına benzemektedir. Nitekim eski bir folklorik ürün olan Kızıroğlu türküsü yeni şişede, yani yeni bir tarzda folklorik özelliklerini koruyabilir. Bu düşüncüyü de zaten uygulamalı halk bilimi çalışmalarının merkezine koymak mümkündür.

Kızıroğlu adlı türküyü yapılan elektro yorumun yanı sıra bir de klip çekilmiştir. Klip, mahzende elektrogitar çalan bir kişi görülmektedir ki, bu da yine Ayna'nın gelenek ile modernite arasında bir bağ oluşturma çabasından kaynaklanmaktadır (bk. Şekil 2).

Şekil 2. (URL 4)

Karacaoğlan'a ait olan Ölünce Sevemezsen Seni adlı şarkıda günümüz dünyasını anlatan Ayna Grubu, Kızıroğlu türküsü ile türkünün ortaya çıktığı dönemi anlatmaktadır. Zira türkünün son kıtasında *Hay edenden haya teper peh peh peh / Huy edenden huya teper hey hey heey / Köroğlu'nu suya teper* diyerek Köroğlu mahlasını aynen korumuş ve kurgu da bu dönem üzerinden yapılmıştır. Klipte yer verilen at ve kavuklu hükümdar imgesinin de bu görüşü desteklediğini söyleyebiliriz (bk. Şekil 3). Böylece Ayna Grubu sınırlı bir dinleyici kitlesine sahip olan bir türküyü, yeni araç ve icra ortamlarıyla popüler hâle getirmiş ve milyonlarca insana ulaştırmış ve ulaştırmaya da devam etmektedir.

Şekil 3. (URL 5)

Ayna tarafından yapılan ve uygulamalı halk bilimi çalışmaları için örnek oluşturan bir diğer şarkı, Ezo Gelin adını taşımaktadır. 2006 yılından piyasaya sürülen Nefes albümünde yer alan bu şarkıya sözler, Ayna tarafından yazılmıştır. Şarkının sözleri şu şekildedir:

Ezo Gelin ilkbaharda Fırat'a inse,
O kırmızı yanaklara zülüfler düşse,
Son günlerde hâllerinde bir durgunluk var,
Sanki birikmiş bir yağmur var gözlerinde.

Sıcak toprak, yeşil yaprak, serin çardak Ezo...
Güzel gözlüm, temiz özlüm, ömür sözlüm Ezo...
Ölüm varsa senden olsun, al bu ömrü Ezo...
Seven kalbi bilir Allah, sebat eyle Ezo...

Canım sevgilim, güzel nergisim.
Ezo Gelin, güzel yârim, her şeyimsin benim.

Ayna, burada bir halk hikâyesi kahramanı olan Ezo Gelin'nin hayat hikâyesinden etkilenmiş, bu hikâyeden yola çıkarak bir şarkı oluşturmuş ve adını da yine Ezo Gelin koymuştur. Hikâye, çağdaş bir yorumla yeniden yaratılmış ve uygulanmıştır. Şarkının sözlerinde Fırat nehrinin geçmesi, şarkı ile hikâye arasında belli bir bağlantı kurmaktadır.⁷ Ayna'nın Ezo Gelin adlı bir şarkı yapmasında 1973 yapımı Ezo Gelin filminin de etkili olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Ezo Gelin hikâyesi bahsi geçen bu filmle bir uygulama alanı bulmuş ve belli oranda popülerlik kazanmıştır. Bu popülerlik elbette ki çağdaş sanatçılar üzerinde de çeşitli yansımalar bulmaktadır. Daha açık bir ifade ile herhangi bir alanda uygulama imkânına kavuşmuş bir folklorik öge, zamanla diğer alanlarda da uygulama imkânı elde edebilir. Çünkü uygulama folklorik öğelerin popülerleşmesini sağlayan temel olgulardan biridir. Burada da popülerlik açısından benzer bir durum söz konusudur. Halk hikâyesi olarak Ezo Gelin'in asıl bilinirliği film ile ortaya çıkmış ve böylece bir başka sanat dalı olan müzikte kendisine yer bulmuştur. Bu cümleden söyle bir sonuç çıkarmak mümkündür ki, bir folklorik öge ne kadar fazla ve ne kadar farklı aktarım kanalında uygulamaya girerse, popüleritesini ve buna bağlı olarak mevcudiyetini aynı oranda korumaktadır.

Ayna Grubu, uygulamalı halk bilimi kapsamında değerlendirilebilecek şarkılar yapmanın yanı sıra kimi şarkılarında yaptığı benzetmelerde, Türk folkloruna ait anlatmalardaki kahramanları esas alarak onlara ve onlar etrafında teşekkül eden tiplere atıfta bulunmaktadır. 1999 yılında piyasaya sürülen Şarkılar adlı albümde yer alan Güller Açtı isimli şarkıda, aşkın gücü Leyla ve Mecnun hikâyesinin kahramanı Mecnun

ile özdeşleştirilmiştir: *Güller açtı bak sahillerde / Ben sana hasret Mecnun bu yerlerde*. Yine 2011 yılında piyasaya sürülen Mavi Şarkılar albümünde yer alan Züleyha isimli şarkıda, aşkın gücü Ferhat ve Mecnun ile özdeşleştirilmiştir: *Dağlarda Ferhat gibi / Çöllerde Mecnun gibi / En çok da kendim gibi / Sevdim ben*. Verilen örnekler incelendiğinde yapılan özdeşleştirme üzerinden hikâyelerin olaylarına (Mecnun'un çöle düşmesi ve Ferhat'ın dağları delmesi) atıflar yapıldığı görülecektir. Yapılan bu özdeşleştirmeler ile birlikte kültürel ifade çeşitliliği sağlanmakta ve kültürel küreselleşme karşısında Türk halk kahramanları vasıtasıyla bir farkındalık yaratılmaktadır. Burada dikkat çeken bir özellik yine Ezo Gelin şarkısında olduğu gibi farklı uygulama alanlarıdır. Ayna Grubu, halk hikâyelerine ve bu hikâyelerin kahramanlarına sıklıkla atıfta bulunur; çünkü anlatı ve kahramanlar hem divan şiirinde, hem halk şiirinde hem de modern şiirde tema olarak sıklıkla işlenmektedir. Ayrıca bu anlatıların sinema sektöründeki varlığı da, popülerliklerinin başka bir yönüdür. Dolayısıyla Ayna Grubu'nun veya herhangi bir sanat dalında faaliyet gösteren bir sanatçının bu anlatılara atıfta bulunması şaşırtıcı değildir. Aynı şekilde Ayna'nın hiçbir şarkısında, bir Türk masal kahramanına atıfta bulunulmaması bu çıkarımla özdeştir. Hiçbir uygulama alanı bulamayan masal kahramanları, çağdaş sanatçılar tarafından bilinmemekte ve eserlerinde bunlara ve bunların oluşturduğu kültürel birikime yer veril(e)memektedir. Kısaca folklorik öğelerin sürekliliğinin farklı kanallardaki uygulamalara bağlı olduğunu burada bir kez daha vurgulamakta fayda vardır.

Ayna Grubu kimi zaman folklorik bir altyapıya dayanan şarkılar yapmanın yanı sıra kimi zaman da türkülerini yeni bir tarzda yorumlayarak geleneği popülerleştirmektedir. 1999 yılında piyasaya sürülen Türküler albümünde 11 âdet türküyü yeni bir tarzda yorumlayarak genç kuşakların da bu türkülerini tanımasını sağlamıştır. Bu albümde yer alan Yalnızam ve Ayrılık gibi Azerbaycan müziğine ait türkülerin yorumlanması, yorum ve uygulamanın Türk dünyasına da ulaştığını göstermektedir. Bahsi geçen türkülerin haricinde Ayna Grubu, birçok albümünde 1 veya 2 türküyü yorumlayarak bu türkülerin yaşayabilirliğine katkı sağlamaktadır. Ayrıca Ayna Grubu'nun türkülerinde, geleneksel ve çağdaş müzik aletlerini bir arada kullanması, geleneğe sapmadan modern bir müzik oluşturma çabası olarak okunabilir. Bununla birlikte Ayna Grubu'nun kliplerinde zaman zaman kültürel kodlara yer verildiği görülmektedir. Örneğin Akdeniz isimli şarkının klibinde Ayna elemanlarının yaşlı bir kadının elini öpüp başına koyduğu görülmektedir (bk. Şekil 4).

Şekil 4. (URL 6).

Yine Akdeniz adlı şarkının müziği oluşturulurken “Dillirga” adındaki Kıbrıs türküsünden yararlanılmıştır. Görüldüğü gibi oldukça popüler olan bu müziğin altyapısı, folklorik bir müzikle oluşturulmuştur. Bu durum ise çağdaş yaratımlarda, halk kültürüne ait öğelerin kullanılması ile başarılı sonuçlar alınabileceğinin temel bir göstergesidir. Fakat uygulamalı halk bilimi çalışmalarında sıkça rastlanan “dejenere” tartışması burada da karşımıza çıkmaktadır. Türkülerin ya da genel anlamda folklorik öğelerin

yeni bir tarzda yorumu veya uygulaması onları bağlamından koparıp dejenere eder mi? Folklorun dinamik yapısı ve buna bağlı olarak dejenere korkusuyla uygulaması yapılmayan ürünlerin yaşamasının imkânsızlığı göz önüne alındığında onların çağa uygun yaratımlarının dejenere değil, adaptasyon kavramıyla açıklamak mümkün görünmektedir. Çünkü folklorik öğelerin, çağın gereksinimlerine uygun olarak bir değişim geçirdiği görülmektedir. Bu durum folklorun dinamik yapısıyla yakından ilgilidir. Örneğin masalın sözlü gelenekte ortaya çıkıp daha sonra yazılı bir şekilde ve sonra da dijital kültürde varlığını sürdürmesi, bahsedilen bu adaptasyonla ilgilidir.

Sonuç

Bu çalışmaya sonuç olarak şunları söylemek mümkündür ki, geniş bir dinleyici kitlesine sahip olan Ayna Grubu, eserlerinde sıklıkla folklorik öğelere atıfta bulunmaktadır. Folklorik öğelere yapılan bu atıflar hem onların sanat gücüne güç katarken hem de kültürel öğelerin uygulanarak yaşatılmasında önemli bir noktada durmaktadır. Ayna'nın uygulama açısından yaptığı en önemli çalışma, türkülerin yeni tarzda yorumlanması ve böylece genç kuşaklara aktarımının sağlanmasıdır. Ayna Grubu, şarkılarında, folklorik öğeleri 3 şekilde kullanmaktadır. İlk olarak türkülerin sözlerini hiç değiştirmeden elektrogitarlarla yeni tarzda yorumlamaktadır. İkinci olarak türkülerine yeni sözler ekleyerek veya bir halk oyununun müziğini şarkıya dönüştürerek yapmaktadır. Ceylan ve Ölünce Sevemezsem Seni şarkılarında olduğu gibi. Üçüncü olarak Akdeniz şarkısında olduğu gibi şarkılarına çeşitli türkülerden müzik tınıları ekleyerek oluşturmaktadır. Yine Ayna Grubu kimi şarkılarında aşkı, Mecnun ve Ferhat gibi halk kahramanlarıyla özdeşleştirirken kimi zaman ise Ezo Gelin şarkısında olduğu gibi bir halk hikâyesi üzerine orijinal bir şarkı yapabilmektedir. Bütün bu özellikler göstermektedir ki Ayna ve onun gibi birçok pop-rock sanatçısı, günümüzün kültür aktarımı görevini bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde gerçekleştirmektedir. Ayna Grubu'nun şarkılarında folklorik öğelere yer vermesi, sanat güçlerine katkı sağlamanın yanı sıra folklorik öğelerin de popülerleşmesini sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında icra ve folklorik öğelerin yaşatılması konusunda, karşılıklı bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Bu çalışma, uygulamalı folklor çalışmalarıyla, folklor külliyatının popüler hâle getirilerek sürdürülebilirliğinin sağlandığını göstermektedir. Burada, türkülerin uygulanabilirliği incelenirse de aslında uygulama, hemen her sanat dalında yapılabilir. Mitojik anlatılar heykel sanatıyla veya sinemayla, masal animasyonla, meddahlık geleneği stand-upla sürdürülebilir. Bu durum ise uygulamalı folklor çalışmalarının kültürün sürekliliğinin sağlanması açısından önemini ortaya koymaktadır.

Sonnotlar

¹ Bu çalışmanın odak noktasını oluşturan Ayna; Erhan Gülyüz, Cemil Özeren ve Can Güney tarafından 1996 yılında kurulmuş bir Türk Rock müzik grubudur. Ayna Grubu, Erol Köse'nin prodüktörlüğünde 1996 senesinde ilk albümünü piyasaya sürmüştür. Gittiğin Yağmurla Gel ile başlayan bu yolculuk 2002 senesinde Bostancı Durağı albümünden sonra son bulmuş ve Ayna, Erol Köse ile yollarını ayırmıştır. Aynı yıl solistlerden Cemil Özeren de gruptan ayrılmıştır. Bunun ardından 2004 senesinde Erhan Gülyüz solo albümü Doğum Günü ile birlikte Denizden Geliyoruz albümünü, Rüzgar Yapım bünyesinde çıkarmış ve bugüne kadar kendi yollarında devam etmişlerdir. (URL 1).

2. Çalışma kapsamında incelenen albümler ve çıkış tarihleri şu şekildedir: “Gittiğin Yağmurla Gel 1996”, “Dön Bak Ayna'ya 1998”, “Şarkılar ve Türküler 1999”, “Çayımın Şekeri 2000”, “Bostancı Durağı 2002”, “Denizden Geliyoruz 2004”, “Nefes 2006”, “Asmalı Mescit 2010”, “Mavi Şarkılar 2011”.

² Çalışma kapsamında incelenen albümler ve çıkış tarihleri şu şekildedir: “Gittiğin Yağmurla Gel 1996”, “Dön Bak Ayna'ya 1998”, “Şarkılar ve Türküler 1999”, “Çayımın Şekeri 2000”, “Bostancı Durağı 2002”, “Denizden Geliyoruz 2004”, “Nefes 2006”, “Asmalı Mescit 2010”, “Mavi Şarkılar 2011”.

³ Remiks: Tekrar karıştırmak demektir. Bir sanatçı bir şarkıdan para kazanır ve epey ünlendirirse aradan zaman geçtiğinde aynı şarkının tekrar miksi yapılır ve tekrar para kazanılır (Solmaz, 1998: 93-94).

⁴ Ayna Grubu, bahsi geçen şarkının nakarat kısmını oluştururken Ümit Yaşar Oğuzcan'ın “Seninle Ölmek İstiyorum” şiirinden de alıntı yapmıştır. Nitekim bu şiirin son kısmı *Nefes almak hüner değil / Seninle ölmek istiyorum* (Oğuzcan, 2021: 422) şeklide tamamlanmaktadır. Ayna'nın ikinci albümleri olan “Dön Bak Ayna'ya” albümünde yer alan

“Topraktan Ötesi Yok” adlı şarkının sözlerinin aynı şaire ait “Ötesi Yok” şiiri olduğu göz önüne alındığında Ayna Grubu’nun Ümit Yaşar Oğuzcan’ın şiirlerine yabancı olmadığı da ortaya çıkmaktadır.

⁵ Walter J. Ong, Sözlü ve Yazılı Kültür Sözüün Teknolojileşmesi başlıklı çalışmasında kültür çağlarını şu şekilde tanımlamaktadır: “Yazı ve matbaa kavramlarının varlığını bile bilmeyen, iletişimin yalnız konuşma dilinden oluştuğu kültürler “birinci sözlü kültür”, buna karşılık günümüz ileri teknolojiyle yaşama giren telefon, radyo, televizyon ve diğer elektronik araçların “sözlü” nitelikleri, üretimi ve işlevi önce yazı ve metinden çıkıp sonra konuşma diline dönüştüğü için “ikincil sözlü kültürü” oluşturur” (2013: 23-24).

⁶ Ayna Grubu tarafından yorumlanan Kızıroğlu Mustafa Bey türküsü, beraberinde telif hakları tartışmasını da getirmiştir. Folklorik ürünlerin telif hakları ile ilgili bk. (Kazmaz, 1990).

⁷ 1909 yılında Gaziantep’te dünyaya gelen ve 1956 yılında Halep’te yaşamını yitiren Ezo Gelin’in gerçek ve efsanevi hayatıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Özarlan, 2012).

Kaynaklar

- AKTULUM, K. (2013). *Folklor ve Metinlerarasılık*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- ASLAN, E. (2020). “Fakelore mu, Geleneğin İcadı mı, Uygulamalı Halk Bilimi mi? Hamamönü Hıdırellez Şenlikleri Üzerine Bir İnceleme.” *Millî Folklor*, C. 16, S. 126, 75-85.
- BOTKİN, A. B. (1944). “Introduction”. *A Treasury of American Folklore: Stories, Ballads and Traditions of the People*. (ed. B. A. Botkin). New York: Crown Publishers.
- ÇOBANOĞLU, Ö. (2012). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- EKİCİ, M. (2008). “Geleneksel Kültürü Güncellemek Üzerine Bir Değerlendirme”. *Millî Folklor*, C. 10, S. 80, 33-38.
- GULBENKIAN KOMİSYONU. (2014). *Sosyal Bilimleri Açın Sosyal Bilimlerin Yeniden Yapılanması Üzerine Bir Rapor*. (Çev.: Şirin Tekeli), İstanbul: Metis Yayınları.
- KAZMAZ, S. (1990). *Halk Kültürü Ürünlerinde Telif Hakkı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları.
- OĞUZCAN, Y. Ü. (2021). *Şiir Denizi 1*. İstanbul: Everest Yayınları.
- OĞUZ, M. Ö. (2013). *Küreselleşme ve Uygulamalı Halk Bilimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ONG, J. W. (2013). *Sözlü ve Yazılı Kültür Sözüün Teknolojileşmesi*. (Çev.: Sema Postacıoğlu Banon), İstanbul: Metis Yayınları.
- ÖZARSLAN, M. (2012). “Gerçekten Efsaneye Bir Hayat: Ezo Gelin”. *Millî Folklor*. C. 12, S. 95, 161-170.
- PAYNE, M. J. (1998). “The Politicization of Culture in Applied Folklore”. *Journal of Folklore Research*. V. 35, N. 3. pp. 251-277.
- SAKAOĞLU, S. (2012). *Karaca Oğlan*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- SOLMAZ, M. (1998). *Rock Sözlüğü*. İstanbul: Pan Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

URL 1: <https://www.kralmuzik.com.tr/biyografisi/ayna> (Eriřim Tarihi: 25. 12. 2022).

URL 2: https://www.youtube.com/watch?v=VX_fBmUNrVE (Eriřim Tarihi: 30. 01. 2022).

URL 3: <http://www.sabah.com.tr/spor/nba/2012/01/11/nba-macinda-turkce-pop> (Eriřim Tarihi: 30. 01. 2022).

URL 4: <https://www.youtube.com/watch?v=zebMfpir0uw> (Eriřim Tarihi: 30. 01. 2022).

URL 5: <https://www.youtube.com/watch?v=zebMfpir0uw> (Eriřim Tarihi: 26. 12. 2022).

URL 6: <https://www.youtube.com/watch?v=ERseaMq6WX4> (Eriřim Tarihi: 30. 01. 2022).